

UDK: 341.8(73)
Bibliid 0543-3657, 66 (2015)
God. LXVI, br. 1158-1159, str. 177-193
Stručni rad
Primljen: 29. februar 2015.

Andrijana MIŠOVIĆ¹

Primena člana 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima u praksi Sjedinjenih Američkih Država

APSTRAKT

Autor nastoji da ukaže na problem nepoštovanja međunarodnopravne obaveze koju su Sjedinjene Američke Države preuzele kao država ugovornica Bečke konvencije o konzularnim odnosima. Suština problema ogleda se u neinformisanju stranih državljana koji bivaju lišeni slobode u ovoj zemlji, o njihovom pravu na opštenje sa konzularnim funkcionerima, koje je predviđeno članom 36. pomenute konvencije. Usled takvog propusta, strani državljani najčešće saznaju za ovo svoje pravo u poodmakloj fazi postupka, kada je već kasno da se na njega pozivaju, što je posebno problematično u slučajevima kada bivaju osuđeni na smrt. Imajući u vidu da su međunarodni sudovi u odnosu na ovaj problem zauzeli stav koji se bitno razlikuje od stava nacionalnih sudova SAD-a, dolazimo do zaključka da unutrašnja pravila SAD-a stoje na putu primeni norme međunarodnog prava, što u krajnjem ishodu dovodi do povrede individualnih prava uključujući i elementarno pravo na život.

Ključne reči: Bečka konvencija o konzularnim odnosima, SAD, Avena, smrtna kazna, pravo na život.

Uvodna razmatranja

Osnovna tema ovog rada jeste primena člana 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima u praksi Sjedinjenih Američkih Država. Ova konvencija usvojena je 1963. godine i do danas ima 177 strana ugovornica, što pokazuje da su njena pravila prihvatljiva za veliki broj država. Ipak,

¹ Andrijana Mišović, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, e-mail: andrijana.misovic@gmail.com.

Rad je napisan u okviru projekta „Konstitucionalizam i vladavina prava u izgradnji nacionalne države“.

primena člana 36. koji reguliše opštenje konzularnih funkcionera sa državljanima države odašiljanja, postala je naročito kontroverzna u praksi SAD-a.² Tim povodom, pokrenuti su i postupci pred Međuameričkim sudom za ljudska prava i Međunarodnim sudom pravde.

Problem primene ovog člana u praksi Sjedinjenih Američkih Država ogleda se u tome što većina stranih državljana nije informisana u trenutku lišenja slobode o svom pravu da njihov konzulat bude obavešten o tome. Uglavnom tu informaciju dobiju znatno kasnije, kada su već dali izjave koje ih mogu inkriminisati, ili čak i nakon donošenja presude. Nesumnjivo je da neinformisanje stranih državljana o ovom njihovom pravu predstavlja kršenje Bečke konvencije. Problem je, međutim, u tome što u pravnom sistemu SAD-a ne postoji način da se ta greška ispravi.

Imajući u vidu potencijalne koristi koje ovakvo obaveštenje može imati za zainteresovano lice, ovakva povreda Konvencije nije samo povreda obaveze koju su SAD preuzele na međunarodnom planu, već i povreda individualnih prava stranih državljana. Odredbe ovog člana za strane državljanke mogu biti od suštinskog značaja, posebno imajući na umu činjenicu da u SAD-u i dalje opstaje institut smrtno kazne, kao i to da se ona neretko izriče stranim državljanima.³

² Član 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima glasi:

“1. Sa ciljem olakšanja vršenja konzularnih funkcija u odnosu na državljane države odašiljanja:

- a) konzularni funkcioneri moraju imati slobodu da opšte sa državljanima države odašiljanja i da odlaze kod njih. Državljanima države odašiljanja moraju imati istu slobodu da opšte sa konzularnim funkcionerima i da odlaze kod njih;
- b) ako zainteresovani to zahteva, nadležne vlasti države prijema obavestiće, bez odlaganja, konzulat države odašiljanja kada je u granicama konzularnog područja uhapšen, stavljen u zatvor ili pritvor i zadržan na način koji drugi državljanin te države. Oni će takođe bez odlaganja dostaviti konzulu svaku poruku koju mu je uputilo lice koje je uhapšeno, zatvoreno ili stavljen u pritvor, ili, pak, na način na koji zadržano. Pomenute vlasti će bez odlaganja obavestiti zainteresovano lice o pravima koja ima po odredbama ovog stava i
- c) konzularni funkcioneri imaju pravo da posete državljanina države odašiljanja koji je stavljen u zatvor ili pritvor, ili zadržan na drugi način, da razgovaraju i da se dogovaraju sa njim i da vode računa da bude zastupan pred sudom. Oni takođe imaju pravo da posete svakog državljanina države odašiljanja koji je, zbog izvršenja sudske odluke, zatvoren ili zadržan u granicama njihovog područja. Ipak, konzularni funkcioneri treba da se uzdrže da intervenišu u korist državljanina koji je uhapšen ili stavljen u pritvor, ili na neki drugi način zadržan, ako se zainteresovano lice tome izričito protivi.

2. Prava predviđena stavom 1. ovog člana treba da se vrše u granicama zakona i propisa države prijema, imajući na umu, međutim, da ovi zakoni i propisi treba da omoguće punu realizaciju ciljeva radi kojih su ova prava predviđena ovim članom.”

³ Prema ovogodišnjim podacima ukupno 138 osuđenika na smrt u SAD-u su strani državljani; Videti: “Foreign Nationals and the Death Penalty in the US”, Death penalty information center, Internet, <http://www.deathpenaltyinfo.org/foreign-nationals-and-death-penalty-us#background>, 30/7/2014.

U slučajevima u kojima postoji mogućnost izricanja smrtno kazne, pripremanje odbrane je uvek veliki izazov čak i za nekoga ko je lišen slobode u zemlji u kojoj se rodio i u čijem pravnom sistemu je proveo svoj život, razvijajući se tako u njenoj kulturnoj sredini, poznavajući njeno pravo, običaje i praksu. Čovek, međutim, može biti lišen slobode u stranoj zemlji o čijem pravnom sistemu, jeziku i kulturi zna veoma malo, što može značajno otežati njegovu odbranu. Upravo iz tog razloga, član 36. Konvencije o konzularnim odnosima predviđa da konzularni funkcioneri imaju pravo da komuniciraju sa državljanima države odašiljanja i da im u slučaju lišenja slobode pruže neophodnu pomoć.

Poznato je da je pravo na život apsolutno pravo samo utoliko što je zabranjeno samovoljno i arbitrarno lišenje života.⁴ Kada je u pitanju smrtna kazna, razlika između zakonitog i arbitrnog lišenja života ogleda se u nizu pravila i uslova koje država mora ispoštovati da bi lišenje života bilo pravno dopušteno. Između ostalog, u ta pravila spadaju i brojne procesne pretpostavke koje omogućavaju ostvarenje minimalnih garantija odbrane.⁵ Poštovanje ovih pravila doslovno je „od životnog značaja“ za lica kojima preti smrtna kazna i zato prava koja im stoje na raspolaganju moraju parirati težini zaprećene kazne. Pravo na konzularnu pomoć za stranog državljanina nije ništa manje značajno od drugih prava odbrane, pa, shodno tome, i njegova povreda nije ništa drugo do povreda prava na pravično suđenje, što u slučajevima kada lice biva osuđeno na smrt predstavlja kršenje prava na život. Tako dolazimo do zaključka da povreda člana 36. Bečke konvencije s jedne strane predstavlja povredu jedne obaveze koju je država preuzela na međunarodnom planu, dok sa druge strane predstavlja grubo kršenje osnovnih ljudskih prava.

U ovom radu analiziraćemo nekoliko najpoznatijih slučajeva u kojima je došlo do kršenja ovog prava, uz nastojanje da prikazemo uglavnom one koji su se pojavili i pred nekim međunarodnim sudom, kao što je na primer Međamerički sud za ljudska prava i Međunarodni sud pravde. Ovakav odabir ima za cilj da se uporede stavovi međunarodnih sudova sa presudama nacionalnih sudova SAD-a, kako bi se uočile ključne razlike. Primenom takve analize dolazimo do zaključka da unutrašnje pravne norme zapravo stoje na putu primeni norme međunarodnog prava, što je posebno problematično u svetlosti činjenice da ta norma ne štiti samo interese države, već i prava pojedinca.

1. Slučaj Breard – otvaranje problema

Slučaj Breard je prvi slučaj ove vrste koji je dospelo kako do najviše sudske instance SAD-a, tako i do Međunarodnog suda pravde. Angel

⁴ Milan Paunović, Boris Krivokapić, Ivana Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Beograd, 2013, str. 128.

⁵ Ibid., str. 133-134.

Breard je bio državljanin Paragvaja koji je osuđen na smrt u Virdžiniji, a da tokom čitavog sudskog postupka nije bio obavešten o svom pravu na konzularnu zaštitu.⁶

Pošto nije uspeo da u okvirima pravnog sistema SAD-a izdejstvuje oslobođenje svog državljanina, Paragvaj je pokrenuo postupak pred Međunarodnim sudom pravde, zahtevajući od njega da ustanovi da su SAD prekršile obavezu koju na međunarodnom planu imaju prema ovoj državi, tako što su prilikom hapšenja, zadržavanja, suđenja i osude Angela Brearda povredile član 36. Bečke konvencije. Paragvaj je tražio povraćaj u pređašnje stanje, što bi značilo uspostavljenje onog stanja koje je postojalo pre povrede međunarodne obaveze od strane SAD-a.⁷ S druge strane, SAD su smatrale da država prijema koja je propustila da informiše stranog državljanina o ovom njegovom pravu, nije dužna da ukine krivičnu presudu.⁸ To znači da nisu bile spremne na povraćaj u pređašnje stanje. Ne prejudicirajući konačni ishod postupka, Sud je doneo odluku o privremenim merama prema kojoj "SAD treba da preduzmu sve mere koje im stoje na raspolaganju kako Angel Breard ne bi bio pogubljen čekajući na konačnu presudu Međunarodnog suda pravde".⁹

Međutim, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država nije postupio po ovoj odluci, smatrajući da, uprkos tome što „tumačenje međunarodnog ugovora od strane nadležnog međunarodnog suda treba uzeti u obzir“, u međunarodnom pravu je priznato da „u odsustvu izričite suprotne odredbe, proceduralna pravila države regulišu primenu međunarodnih ugovora u toj državi“.¹⁰ Proceduralna pravila upravo i jesu sporna, jer prema njima okrivljeni gubi pravo da ističe povredu prava na konzularnu pomoć u postupku po žalbi pred federalnim sudom, ako to pitanje nije prethodno istakao pred državnim sudovima, što je problematično jer okrivljeni najčešće saznaju za ovo svoje pravo nakon što su svi pravni lekovi na državnom nivou već iscrpljeni.¹¹

Na taj način, Vrhovni sud je stao u odbranu proceduralnih pravila SAD-a, čija primena praktično onemogućava licima da se pozivaju na povredu prava iz Bečke konvencije. Očigledna težnja Suda da primat da unutrašnjem u odnosu na međunarodno pravo, u konkretnom slučaju znači da se pravilo

⁶ Videti detaljnije: Carsten Hoppe, "Implementation of LaGrand and Avena in Germany and the United States: Exploring a Transatlantic Divide in Search of a Uniform Interpretation of Consular Rights", *The European Journal of International Law*, vol. 18 no. 2, 2007, p. 320.

⁷ International Court of Justice, Application of the Republic of Paraguay, para. 25.

⁸ Vienna Convention on Consular Relations (Paraguay v. United States of America), Provisional Measures, Order of 9 April 1998, I. C. J. Reports 1998, p. 256.

⁹ Ibid., p. 258.

¹⁰ Breard v. Greene 523 U.S. 371 (1998), 375.

¹¹ Mani Sheik, "From Breard to Medellin: Supreme Court Inaction or ICJ Activism in the Field of International Law", 94 *California Law Review*, 2006, pp. 532 i 539.

međunarodnog prava uopšte neće primeniti.¹² Naime, ako lice nije inicijalno obavješteno o svom pravu iz člana 36, nije ni moguće da se na povredu svog prava pozove u toku postupka pred državnim sudovima, jer nema svest o postojanju takvog prava. Kada, nakon što bude osuđeno, sazna da ima takvo pravo, proceduralna pravila ga onemogućavaju da se na njegovu povredu pozove na federalnom nivou, tako da ne postoji način da se ono delotvorno primeni.

Ovakvo rezonovanje Suda svakako nije saglasno sa članom 36.(2) Bečke konvencije o konzularnim odnosima, koji predviđa da prava iz ovog člana "treba da se vrše u granicama zakona i propisa države prijema, imajući na umu, međutim, da ovi zakoni i propisi treba da omoguće punu realizaciju ciljeva radi kojih su ova prava i predviđena". Ovaj slučaj je dobar primer kako primena domaćeg proceduralnog pravila može dovesti do toga da u konkretnom slučaju odredba međunarodnog ugovora ne bude primenjena.¹³

Pored toga što je stao u odbranu proceduralnih pravila svoje države, Vrhovni sud je primetio da „čak i kada bi povreda člana 36. Bečke konvencije bila dokazana u skladu sa proceduralnim pravilima, krajnje je sumnjivo da bi takva povreda rezultirala poništenjem konačne presude, ako se ne pokaže da je imala uticaj na suđenje". U ovom slučaju, prema mišljenju Suda, povreda nije mogla imati poseban značaj za ishod postupka, jer je zainteresovano lice imalo advokate, „koji su mu mogli objasniti pravni sistem SAD-a daleko bolje od bilo kog konzularnog službenika”.¹⁴

Na takvo obrazloženje Vrhovnog suda moguće je istaći ozbiljne prigovore. Naime, konzularni predstavnici mogu značajno doprineti boljoj pravnoj odbrani svog državljanina. Jedan autor čak zaključuje da ako države dozvole konzularnim predstavnicima da delotvorno obavljaju svoje dužnosti, veća je verovatnoća da će strani državljanin biti osuđen na doživotni zatvor nego na smrtnu kaznu.¹⁵ U svakom slučaju, čak i da ne uvažimo ovaj argument, stanovište koje je Sud izneo apsolutno je neprihvatljivo, jer bi to bilo isto što i reći da propuštanje da se osumnjičeni

¹² Radi se o tipičnom primeru primene dualističke koncepcije o odnosu unutrašnjeg i međunarodnog prava. O tome detaljnije videti: Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2014, str. 72. Autor navodi da "dualistička koncepcija izvedena do krajnjih konsekvenci stvara nerešive problem", i to objašnjava na sledeći način: "kako je međunarodna zajednica u najvećoj meri teritorijalizovana, a nacionalni sudija je dužan da primenjuje pravilo unutrašnjeg prava koje je u sukobu sa pravilom međunarodnog prava, izlazi da, sa izuzetkom teritorija pod neposrednom međunarodnom jurisdikcijom, pravila međunarodnog prava nemaju samostalni domen primene."

¹³ Malcom Shaw, *International Law*, Cambridge University Press, Cambridge - New York, 2008, p. 165.

¹⁴ *Breard v. Greene* 523 U.S. 371 (1998), 377.

¹⁵ Adrienne M. Tranel, "The Ruling of the International Court of Justice in the *Avena* and Other Mexican Nationals: Enforcing the Right to Consular Assistance in U.S. Jurisprudence", *American University International Law Review*, vol. 20, iss. 2, 2005, pp. 411-412.

informiše o svom pravu na advokata verovatno ne bi uticalo na presudu, jer bi on svakako bio osuđen zbog mnoštva dokaza prikupljenih protiv njega. Procenjivati potencijalni uticaj konzularne pomoći na ishod postupka, isto je što i procenjivati potencijalnu korist koju lice može dobiti od advokata. Upravo u cilju izbegavanja takve besmislene analize postoji opšteprihvaćeno pravilo da se sudska odluka ne može zasnivati na iskazu okrivljenog datom bez prethodnog informisanja o pravu na advokata.

Vrhovni sud SAD-a tako je odbio zahteve pomenutog državljanina Paragvaja i uprkos tome što Međunarodni sud pravde u tom trenutku još uvek nije doneo svoju presudu, Breard je još istog dana pogubljen. Izvršenje smrtno presude naročito je diskutabilno sa stanovišta ljudskih prava, posebno imajući u vidu da je u istoj presudi Vrhovni sud konstatovao da je član 36. Bečke konvencije „verovatno“ konstituisao individualna prava.¹⁶ Tako je prekršena ne samo obaveza koju je država preuzela na međunarodnom planu, već i individualno pravo stranog državljanina.

2. Savetodavno mišljenje Međuameričkog suda za ljudska prava – „humanizacija diplomatskog i konzularnog prava“

Uprkos reakcijama međunarodne zajednice, u Sjedinjenim Američkim Državama i dalje su izvršavane smrtno kazne nad stranim državljanima koji nisu informisani o svom pravu na konzularnu pomoć. Usled te široko rasprostranjene prakse, Meksiko je tražio savetodavno mišljenje od Međuameričkog suda za ljudska prava.¹⁷ Mišljenje tog suda veoma je značajno jer se po prvi put jasno ukazuje da je povreda prava na obaveštenje o konzularnoj pomoći povezana sa povredom prava na život.

U svom zahtevu za davanje savetodavnog mišljenja Meksiko je, između ostalog, postavio pitanje Sudu „da li član 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima treba tumačiti tako da on sadrži odredbe koje se odnose na zaštitu ljudskih prava u američkim državama“.¹⁸

ud je, najpre, primetio da „Meksiko nije postavio pitanje da li je glavni cilj Bečke konvencije o konzularnim odnosima zaštita ljudskih prava, već da li se jedna određena odredba Konvencije odnosi na njihovu zaštitu“. Podsetivši da se „međunarodni ugovor može ticati ljudskih prava nezavisno

¹⁶ Carsten Hoppe, „Implementation of LaGrand and Avena in Germany and the United States: Exploring a Transatlantic Divide in Search of a Uniform Interpretation of Consular Rights“, *op. cit.*, p. 320.

¹⁷ William Schabas, *The Abolition of the Death Penalty in International Law*, Third Edition, Cambridge University Press, Cambridge - New York, 2002, p. 340.

¹⁸ The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law, Advisory Opinion OC-16/99, October 1, 1999, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser A) No. 16 (1999). para 68.

od toga šta je njegov glavni cilj“,¹⁹ Sud je otvorio mogućnost da se prava iz člana 36. dovedu u vezu sa ljudskim pravima.

Na osnovu člana 36. 1(a) Bečke konvencije o konzularnim odnosima, Sud zaključuje da pravo na slobodnu komunikaciju pripada kako konzularnom službeniku tako i državljaninu države imenovanja.²⁰ Svrha ove odredbe je dvostruka: prvo, država ima pravo da pomogne svojim državljanima kroz aktivnosti konzula i drugo, državljani države imenovanja imaju pravo da kontaktiraju konzularne službenike kako bi dobili njihovu pomoć.²¹ Na osnovu člana 36. (b) Sud je zaključio da „strani državljanin ima pravo da bez odlaganja bude obavešten o: a) svom pravu da zahteva od nadležnih organa da obaveste odgovarajući konzulat o tome da je on uhapšen, da se nalazi u zatvoru, preventivnom pritvoru ili je na drugi način zadržan i b) svom pravu da odgovarajućem konzulatu uputi pošiljku koja treba da bude prosleđena bez odlaganja“. ²²

Sud smatra da je nedvosmisleno da je nosilac ovih prava pojedinac i da shodno tome „član 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima predstavlja izuzetak u odnosu na druga prava i obaveze koje ova konvencija dodeljuje državama“, te da tako „predstavlja napredak u odnosu na tradicionalne koncepcije međunarodnog prava u ovoj oblasti“. ²³

Iz člana 36. (c) koji između ostalog predviđa da „konzularni funkcioneri treba da se uzdržavaju od posredovanja u korist državljanina koji je zatvoren ili stavljen u pritvor ili zadržan na neki drugi način ako se zainteresovani tome izričito protivi“, Sud zaključuje da je vršenje ovog prava vezano za izbor pojedinca, koji može i da se izričito usprotivi intervenciji konzularnog službenika. Prema mišljenju Suda ovo je dokaz da su prava iz člana 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima zapravo prava individue. ²⁴

Nakon što je zaključio da prava i obaveze iz člana 36. pripadaju pojedincima, Sud se upustio u ispitivanje da li se ona tiču zaštite ljudskih prava. „Ako bi država imenovanja odlučila da se koristi pravima iz člana 36. i pružila svoju pomoć, ona bi mogla da pomogne licu lišenom slobode na različite načine, kao što su: omogućavanje zastupanja pred Sudom, pribavljanje dokaza u zemlji porekla, proveravanje uslova pod kojima se pruža pravna pomoć, nadgledanje uslova pod kojima se lice drži u zatvoru...“. ²⁵ Tako je Sud zaključio da se član 36. zaista tiče zaštite prava državljana države imenovanja. ²⁶

¹⁹ Ibid., para. 76.

²⁰ Ibid., para. 78.

²¹ Ibid., para. 80.

²² Ibid., para. 81.

²³ Ibid., para. 82.

²⁴ Ibid., para. 83.

²⁵ Ibid., para. 86.

²⁶ Ibid., para. 87.

Primećujući da obaveštenje stranog državljanina koji je lišen slobode o njegovom pravu na konzularnu zaštitu može značajno poboljšati kvalitet odbrane,²⁷ Sud je zaključio da se ovo njegovo pravo ubraja u minimalne garancije bitne za pružanje mogućnosti stranim državljanima da adekvatno pripreme svoju odbranu i tako dobiju pravično suđenje.²⁸

Tako je izveden zaključak da pravo na informisanje, predviđeno članom 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima, omogućava realizaciju prava na pravično suđenje.²⁹ Shodno tome, nepoštovanje ovog prava dovodi do toga da „izricanje smrtno kazne predstavlja kršenje prava lica da ne bude arbitrarno lišeno života“.³⁰

Ovakvo mišljenje Međuameričkog suda za ljudska prava veoma je važno, jer je ukazalo na fundamentalni značaj prava na obaveštenje o konzularnoj pomoći u sklopu drugih ljudskih prava, pre svega prava na pravično suđenje i prava na život. Tako, „oblast diplomatskog i konzularnog prava, koja je pre nekoliko decenija bila tipično međudržavno pravo, biva prožeta obzirima čovečnosti“, što dovodi do „humanizacije međunarodnog prava“ kako to primećuje poznati brazilski profesor i sudija Kansado Trindade.³¹

Uprkos tome što je Međuamerički sud konstatovao da se radi o povredi ljudskih prava, Konvencija o konzularnim odnosima i dalje biva predmet kršenja od strane SAD-a, a njeni sudovi nisu omogućili realizaciju prava na koja se ona odnosi. Ubrzo nakon savetodavnog mišljenja Međuameričkog suda za ljudska prava, usledio je i jasan stav Međunarodnog suda pravde izražen u presudi povodom spora koji je pokrenula Nemačka.

3. Presuda Međunarodnog suda pravde u slučaju LaGrand

Slučaj LaGrand je ključan za tumačenje člana 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima, jer je to prvi slučaj u kome se Međunarodni sud pravde izjasnio o meritumu.³² U ovom slučaju dva brata, Karl i Valter LaGrand,

²⁷ Ibid., para 121.

²⁸ Ibid., para. 122; Detaljnije o tome videti: Bojan Milisavljević, „Iskrpljenje unutrašnjih pravnih sredstava kao uslov za primenu diplomatske zaštite u međunarodnom pravu“, *Analiti Pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. LX, br. 1, 2012, str. 287.

²⁹ The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law, Advisory Opinion OC-16/99, October 1, 1999, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser A) No. 16 (1999), para. 124.

³⁰ Ibid., para. 137.

³¹ Antônio Augusto Cançado Trindade, „The Humanization of Consular Law: The Impact of Advisory Opinion No. 16 (1999) of the Inter-American Court of Human Rights on International Case-law and Practice“, *Chinese Journal of International Law*, vol. 6 iss. 1, 2007, p. 5.

³² O prvom slučaju koji se pojavio pred Međunarodnim sudom pravde koji se odnosio na tumačenje člana 36. Bečke konvencije već je bilo reči - u pitanju je slučaj Breard. Međutim,

nemački državljani, osuđeni su na smrt u Arizoni. Kada je Nemačka pokrenula postupak pred Međunarodnim sudom pravde jedan od njih već je bio pogubljen, dok je drugi bio suočen sa neposrednim pogubljenjem.³³

Iz tog razloga Sud je u veoma kratkom roku doneo odluku o privremenim merama, nalažući SAD-u da „preduzmu sve mere koje im stoje na raspolaganju kako bi obezbedile da Valter LaGrand ne bude pogubljen čekajući na konačnu odluku u ovom postupku“.³⁴

Ipak, uprkos odluci Međunarodnog suda pravde i svim naporima Nemačke da se pogubljenje spreči, smrtna kazna je izvršena.³⁵ Za razliku od slučaja Breard, u kome Međunarodni sud pravde nije imao priliku da donese presudu o meritumu, u ovom slučaju Nemačka je nastavila sa postupkom i Sud je došao do veoma značajnih zaključaka, u kojima je odgovorio na neka važna pitanja.

Najpre, Sud je zaključio da Bečka konvencija o konzularnim odnosima stvara individualna prava za strane državljane i da se oni mogu pozivati na ta prava pred nacionalnim sudovima.³⁶

Kada su u pitanju proceduralna pravila SAD-a koja onemogućavaju zainteresovanom licu da se pozove na kršenje prava iz Konvencije u postupku po žalbi, ako to pitanje nije istakao pred državnim sudovima, Sud je našao da „iako ovo pravilo ne vređa Bečku konvenciju samo po sebi, njegovo dejstvo je takvo da sprečava realizaciju ciljeva zbog kojih su prava iz Konvencije ustanovljena“, te tako „SAD krše međunarodno pravo usled okolnosti u kojima se sporno proceduralno pravilo primenjuje, a ne usled samog njegovog postojanja“.³⁷

Konačno, Sud je zaključio da su SAD prekršile sledeće obaveze: Prvo, prekršile su svoju obavezu iz člana 36. (1) Bečke konvencije prema Nemačkoj i prema braći LaGrand, time što nisu blagovremeno informisale braću LaGrand o njihovom pravu iz člana 36. (1) (b) Konvencije i tako lišile Nemačku mogućnosti da blagovremeno pruži pomoć ovim pojedincima.³⁸ Drugo, time što nisu dozvolile preispitivanje osuda i kazni braće LaGrand nakon što je kršenje Bečke konvencije ustanovljeno, SAD su prekršile svoju obavezu iz člana

imajući u vidu da je Paragvaj odustao od postupka neko vreme nakon što je Breard pogubljen, Sud nije odmakao dalje od odluke o privremenim merama koju SAD nisu ispoštovali.

³³ Vidi o tome: John Quigley, „Avena and other Mexican Nationals (Mexico v United States of America), Must Court Block Executions because of a Treaty?“, *Melbourne Journal of International Law*, vol. 5, no. 2, 2004.

³⁴ Videti: LaGrand (Germany v. United States of America), Provisional Measures, Order of 3 March 1999, I. C. J. Reports 1999, p. 16.

³⁵ Vidi detaljnije: Amanda E. Burks, „Consular Assistance for Foreign Defendants: Avoiding Default and Fortifying a Defense“, *Capital Defense Journal*, vol. 14, iss. 1, 2001, pp. 31-32.

³⁶ LaGrand (Germany v. United States of America), Judgment, I. C. J. Reports 2001, p. 494.

³⁷ Ibid., pp. 497-98, 513.

³⁸ Ibid., p. 515.

36. (2) Bečke konvencije u odnosu na Nemačku i braću LaGrand.³⁹ Treće, SAD su prekršile obavezu koju su imale na osnovu naredbe o privremenim merama koja je izdata od strane ovog Suda i koja je zahtevala od ove države da preduzme sve mere koje joj stoje na raspolaganju kako ne bi došlo do pogubljenja Valtera LaGranda do donošenja konačne presude od strane Suda.⁴⁰

Veoma je značajna i konstatacija Suda koja se odnosi na pravni lek. Naime, „u slučaju da nemački državljani budu osuđeni na teške kazne, bez poštovanja prva iz člana 36. (1) (b) Bečke konvencije“, Sud je našao da će „SAD, po svom izboru, obezbediti reviziju i preispitivanje osude i kazne uzimajući u obzir povredu prava iz Konvencije“.⁴¹

Ipak, ni presuda Međunarodnog suda pravde koja je trebalo da, u najmanju ruku, podstakne SAD da u budućnosti poštuje Bečku konvenciju o konzularnim odnosima i obezbedi pravni lek licima čija su prava povređena nije postigla svoj cilj, tako da se pred istim sudom uskoro pojavio još jedan spor o primeneni člana 36. od strane SAD-a.

4. Presuda Međunarodnog suda pravde u slučaju Avena

Imajući u vidu podatak da se među stranim državljanima osuđenim na smrt, bez blagovremenog informisanja o pravu na konzularnu zaštitu, nalazi najveći broj meksičkih državljana, ne treba da iznenadi ni to što su najveću pažnju privukli upravo slučajevi koji se odnose na njih. Što se tiče međunarodnih postupaka, videli smo da je Meksiko pokrenuo postupak za davanje savetodavnog mišljenja pred Međuameričkim sudom za ljudska prava. Drugi slučaj koji se pojavio pred jednim međunarodnim telom, a koji se tiče povrede prava na konzularnu zaštitu u odnosu na meksičke državljane, jeste slučaj Avena.

To je slučaj u kome je Međunarodni sud pravde, samo nekoliko godina posle slučaja LaGrand, dobio priliku da se izjasni o istom pravnom problemu.⁴² Naime, vlada Meksika je tvrdila da su SAD povredile Konvenciju u slučaju 54 državljanina Meksika koji su u tom trenutku u SAD-u čekali izvršenje smrtno kazne.

Iz presude u tom slučaju moguće je izdvojiti nekoliko značajnih zaključaka. Najpre, Sud je našao da su SAD povredile član 36. Bečke konvencije.⁴³ Drugo, Sud je definitivno potvrdio da taj član kreira

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., p. 516.

⁴¹ Ibid.

⁴² Detaljnije o tome: Bojan Milisavljević, „Iskrpljenje unutrašnjih pravnih sredstava kao uslov za primenu diplomatske zaštite u međunarodnom pravu“, *op. cit.*, str. 288.

⁴³ I u ovom slučaju Sud je našao da su SAD povredile član 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima. Najpre, povredile su član 36. (1) (b) jer nisu blagovremeno nakon lišenja slobode

individualna prava pojedinaca, a ne samo prava konzula i države odašiljanja.⁴⁴ Treće, potvrđeno je da određena sporna proceduralna pravila SAD-a predstavljaju prepreku realizaciji prava iz Konvencije.⁴⁵ Konačno, Sud je predvideo da obeštećenje treba da se ogleda u reviziji i preispitivanju osude i kazne, ali je ostavljena sloboda SAD-u da same izaberu način na koji će to učiniti.⁴⁶

Ovakva presuda pokazuje da je Međunarodni sud pravde, za razliku od američkih sudova, prednost dao međunarodnom u odnosu na unutrašnje pravo, zahtevajući od SAD-a da promene proceduralna pravila koja sprečavaju primenu prava predviđenih Konvencijom. Pored toga, Sud je

informisale određene meksičke državljane o njihovim pravima iz istog člana. Isti član prekršile su, jer nisu obavestile odgovarajući meksički konzulat o lišenju slobode određenih meksičkih državljana i tako lišile Meksiko prava da blagovremeno obezbedi pomoć koja je predviđena Konvencijom. Zatim, prekršile su i član 36. (1) (a) i (c) Bečke konvencije jer su lišile Meksiko prava da blagovremeno komunicira sa zainteresovanim meksičkim državljanima koji su lišeni slobode, da im pristupi i posećuje ih, a član 36. (1) (c) prekršile su jer su lišile Meksiko prava da blagovremeno obezbedi zastupanje određenih svojih državljana pred sudom. Konačno, Sud je našao da su SAD prekršile i član 36. (2) Bečke konvencije, jer nisu dopustile preispitivanje osude i kazne određenih meksičkih državljana, nakon što su ustanovljene povrede člana 36. (1) u odnosu na te pojedince. Videti: *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, p. 71, 72.

⁴⁴ Sud je ponovio svoj stav iznet u slučaju *LaGrand* da je Bečka konvencija stvorila individualno primenjivo pravo; Videti *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, p. 35. Dakle, prava iz Konvencije pripadaju ne samo Meksiku kao državi, već i meksičkim državljanima. Kako bi se njihova prava iz člana 36. primenjivala, Sud je istakao da bi svakog stranog državljanina blagovremeno nakon hapšenja trebalo obavestiti da ima pravo da zahteva da njegov konzulat bude obavešten o tome, dodajući da bi takvo obaveštavanje moglo biti učinjeno uporedo sa čitanjem onih prava o kojim svako lice u trenutku lišavanja slobode mora biti obavešteno; Videti *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, p. 36.

⁴⁵ Sud je ponovio svoj stav iz presude u slučaju *LaGrand* da pozivanje SAD-a na sporna proceduralna pravila predstavlja prepreku realizaciji obaveza iz člana 36. Konvencije. Konstatovao je da SAD nisu izmenile sporna proceduralna pravila tako da spreče njihovu primenu onda kada su nadležni propustili da obaveste lice o pravu na konzularnu pomoć, što je sprečilo to lice da istakne taj propust na prvom suđenju. Primena ovog pravila može nastaviti da sprečava sudove da pridaju pravni značaj činjenici da je povreda Bečke konvencije, primera radi, sprečila Meksiko da unajmi privatnog advokata za svog državljanina ili mu pomogne na drugi način. - Videti *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, p. 48, 49.

⁴⁶ Sud je našao da se odgovarajuća odšteta ogleda u obavezi SAD-a da obezbede, po svom izboru, reviziju i preispitivanje osude i kazne u pogledu određenih meksičkih državljana uzimajući u obzir povrede prava iz člana 36. Konvencije. - Videti *Avena Judgment*, p. 72. Za ovakvo preispitivanje, prema shvatanju Suda, najprikladniji je sudski postupak. - Videti *Avena Judgment*, p. 64. Kakva će biti konkretna pravna posledica, zavisi od konkretnog slučaja, i Sud nije prihvatio zahtev Meksika da bi izjave koje su date pre obaveštenja o ovom pravu a koje inkriminišu zainteresovano lice, automatski trebalo poništiti. - Videti *Avena Judgment*, p. 53.

ukazao i na potrebu priznanja pravnih lekova od strane nacionalnih sudova onda kada su individualna prava iz Konvencije povređena, što pokazuje da ih smatra neposredno primenjivim u unutrašnjem poretku. Međutim, ni ovoga puta nije došlo do velikih promena u praksi američkih sudova. O tome najbolje svedoče dva slučaja o kojima se izjasnio čak i Vrhovni sud.

5. Reakcija Vrhovnog suda SAD-a na presude međunarodnih sudova

5.1. Slučaj Sanchez-Llamas

Slučaj Sanchez-Llamas koji se našao pred Vrhovnim sudom SAD-a uključuje dva spojena slučaja, jedan iz Oregona i drugi iz Virdžinije. U oba slučaja, vlasti su propustile da informišu strane državljane o njihovim pravima iz člana 36. Bečke konvencije.

Stanovište koje je Vrhovni sud zauzeo u tom slučaju svakako je poražavajuće za one koji se zalažu za poštovanje Bečke konvencije.⁴⁷ U tom pogledu, čini se da je ključan stav koji je Sud zauzeo prema proceduralnim pravilima SAD-a. Već je primećeno da se o ovom pitanju izjasnio još Međunarodni sud pravde u slučaju LaGrand, zaključivši da "pravilo kao takvo ne krši član 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima", ali da "problem nastaje kada to proceduralno pravilo ne dozvoljava licu lišenom slobode da osporava osudu i kaznu, tvrdeći da su vlasti propustile da ispune svoju obavezu koja se ogleda u blagovremenom obaveštenju o konzularnoj pomoći i tako onemogućile licu da traži i dobije konzularnu pomoć od države odašiljanja."⁴⁸ Tako je ovaj Sud praktično zaključio da primena spornih proceduralnih pravila onemogućava realizaciju prava iz Konvencije.

Vrhovni sud SAD-a zaključio je da "interpretacija Međunarodnog suda pravde zaslužuje dužnu pažnju, ali ne nameće ovom Sudu obavezu da preispita svoje tumačenje Konvencije izneto u slučaju Breard". Sud je iskoristio stav 36. (2) Konvencije prema kome "prava predviđena stavom 1. ovog člana treba da se vrše u granicama zakona i propisa države prijema". Shvatanje Međunarodnog suda pravde u slučaju LaGrand prema kome primena proceduralnih pravila SAD-a sprečava "punu realizaciju ciljeva radi kojih su ta prava predviđena ovim članom", prema shvatanju Vrhovnog suda nije u skladu sa prirodom pravnog sistema SAD-a koji je takav da od stranaka u postupku zahteva da sve probleme vezane za slučaj istaknu u određeno vreme.⁴⁹

⁴⁷ Janet Koven Levit, "Sanchez-Llamas v. Oregon V: The Glass is Half Full", *Lewis & Clark Law Review*, vol. 11, no. 1, 2007, p. 30.

⁴⁸ LaGrand (Germany v. United States of America), Judgment, I. C. J. Reports 2001, p. 497.

⁴⁹ Supreme Court of the United States, Sanchez-Llamas v. Oregon, Certiorari to the supreme court of Oregon, No. 04-10566, Decided June 28, 2006, Syllabus, pp. 15-25.

Tako je Vrhovni sud potvrdio svoj stav iznet u slučaju *Breard* i oglušio se o presude Međunarodnog suda pravde. Pozivajući se na svoja unutrašnja proceduralna pravila, koja suštinski onemogućavaju sprovođenje prava predviđenih Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima, Sud je očigledno povredio osnovno pravilo kodifikovano u Bečkoj konvenciji o ugovornom pravu da se država ne može pozivati na svoja unutrašnja pravila kako bi izbegla izvršenje obaveze preuzete na međunarodnom planu.

5.2. Slučaj *Medellín*

Nakon što je u slučaju *Sanchez-Llamas*, zaključio, suprotno stavu Međunarodnog suda pravde, da Bečka konvencija nije smetnja primeni određenih proceduralnih pravila domaćeg prava, Vrhovni sud SAD-a dobio je još jednu priliku da iznese svoj stav o ovom pitanju u slučaju *Medellín*. Međutim, iako je problematika slučaja veoma slična, razlika leži u tome što se u slučaju *Medellín*, za razliku od slučaja *Sanchez-Llamas*, radi o meksičkom državljaninu koji je obuhvaćen presudom Međunarodnog suda pravde u slučaju *Avena*. Da obaveza poštovanja presude bude jasnija, Predsednik SAD-a je 2005. godine izdao Memorandum Javnom tužiocu kojim "odlučuje da će SAD ispuniti svoju međunarodnu obavezu u pogledu odluke MSP u slučaju *Avena*, tako što će državni sudovi dati dejstvo toj odluci u skladu sa opštim principima učtivosti u slučajevima koji se tiču 51 meksičkog državljanina koji su obuhvaćeni ovom odlukom".⁵⁰

Ovoga puta Sud je zaključio da nije sporno da odluka MSP u slučaju *Avena* konstituiše međunarodnopravnu obavezu za SAD. Međutim, dodao je da to ne znači da su sve međunarodnopravne obaveze automatski obavezujući federalni zakoni u domaćem pravu SAD-a. Pitanje je dakle, da li je presuda u slučaju *Avena* takva da je neposredno primenjiva pred državnim i federalnim sudovima.⁵¹

Sud je tu ukazao na razliku između onih međunarodnih ugovora koji su automatski obavezujući u domaćem pravu i onih koji konstituišu obaveze na međunarodnom planu, ali ne funkcionišu sami po sebi kao obavezujući federalni zakon. U tom smislu, napravljena je razlika između samoizvršivih i nesamoizvršivih međunarodnih ugovora. Prvi su ekvivalenti legislativnom aktu i ne zahtevaju donošenje posebnog zakona, dok je za primenu drugih neophodno doneti poseban zakon. Drugim rečima, međunarodni ugovor nije automatski domaće pravo ako Kongres ne donese implementacioni zakon ili ako iz samog ugovora ne proizlazi namera da bude samoizvršiv.⁵²

⁵⁰ Memorandum for the Attorney General, The White House, Washington, February 28, 2005.

⁵¹ Supreme Court of the United States, *Medellín v. Texas*, October Term, 2007, Syllabus, Slip Opinion, p. 8.

⁵² Ibid., pp. 8-9. Detaljnije o razlikovanju samoizvršivih i nesamoizvršivih ugovora videti: Malcom Shaw, *International Law, op. cit.*, p. 162; Carlos Manuel Vázquez, "The Four Doctrines of Self-Executing Treaties", *American Journal of International Law*, vol. 89, 1995, p. 695.

Sud je zaključio da ni Opcioni protokol uz Bečku konvenciju koji predviđa nadležnost Međunarodnog suda pravde za sporove koji proizlaze iz ove konvencije, ni Povelja Ujedinjenih nacija, ni Statut Međunarodnog suda pravde, “ne predstavljaju izvor koji stvara obavezujuće federalno pravo u nedostatku implementacionog zakona, i da nepostojanje takvog zakona upućuje na zaključak da presuda u slučaju Avena ne predstavlja automatski obavezujuće domaće pravo”.⁵³

Dakle centralno pitanje u ovom slučaju jeste da li su međunarodni ugovori na koje se Medellin pozvao samoizvršivi, odnosno da li u unutrašnjem poretku važe bez potrebe implementacije. Da bi utvrdio da li neki ugovor ima takav karakter Sud se bavio samim tekstom ugovora, pregovaračkom istorijom, kao i post-ratifikacionim tumačenjima.⁵⁴ Takođe, Sud je prećutno prihvatio pretpostavku da su svi međunarodni ugovori nesamoizvršivi, osim ako postoji izričita izjava da ugovor jeste samoizvršiv, izražena ili u samom ugovoru ili tokom procesa ratifikacije.⁵⁵

Ova pretpostavka o nesamoizvršivom karakteru međunarodnih ugovora zahteva od vlade SAD-a da prvo ratifikuje međunarodni ugovor a zatim, ako je to potrebno, preko legislativne grane vlasti implementira prava koja su njime predviđena. Na taj način potvrđen je legalitet dosadašnje prakse prema kojoj je Senat stavljao rezerve na međunarodne ugovore u kojima se konstatuje da SAD vidi takav ugovor kao nesamoizvršiv, uprkos tome što je ona krajnje sporna kada su u pitanju ugovori koji se bave zaštitom ljudskih prava.⁵⁶

Tako je Vrhovni sud još jednom poručio međunarodnoj zajednici da će Bečku konvenciju o konzularnim odnosima primenjivati, ali “na svoj način”. Dakle, ne radi se o prostom nepoštovanju međunarodne obaveze i kršenju međunarodnog prava, već o obrazloženim i zaokruženim argumentima koji imaju za cilj da teorijski potkrepe ovakvo postupanje SAD-a i prikažu ga kao

⁵³ Videti: Supreme Court of the United States, *Medellin v. Texas*, op. cit., p. 10. Kada je u pitanju Opcioni protokol uz Konvenciju, Sud nalazi da on ne govori ništa o efektu presuda MSP, već samo predviđa njegovu nadležnost u slučaju spora koji izvire iz ove Konvencije. Što se Povelje UN tiče, član 94.(2) Povelje, predviđa kao jedino sredsvo koje oštećena država može primeniti protiv država koja ne poštuje presudu MSP, obraćanje Savetu bezbednosti, gde će SAD iskoristiti svoje pravo veta, što znači da se praktično političkim vlastima države ostavlja sloboda da odluče da li će se povinovati presudi. Bilo bi apsurdno da presude MSP automatski obavezuju na unutrašnjem planu, ako države već imaju izbor da je iz raznih političkih razloga ne poštuju na međunarodnom planu. I konačno, Statut MSP ograničava postupke rešavanja sporova pred ovim sudom samo na one koji se pojave između država i predviđa da su odluke obavezujuće samo za stranke u sporu, što znači da presuda u slučaju Avena ne predstavlja automatski federalno pravo. Videti: Supreme Court of the United States, *Medellin v. Texas*, Slip Opinion, p. 2

⁵⁴ Taryn Marks, “The Problems of Self-Execution: *Medellin v. Texas*”, *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy Sidebar*, vol. 4, 2009, p. 197.

⁵⁵ Ibid., p. 207; Supreme Court of the United States, *Medellin v. Texas*, op. cit., p. 3.

⁵⁶ Taryn Marks, op. cit., pp. 207-208.

„način primene međunarodnih ugovora“, iako se u praksi, kao što smo videli, zapravo radi o neprimenjivanju.

Zaključna razmatranja

Kao što je nemerljiv značaj pomoći koju konzularni funkcioneri mogu pružiti svojim državljanima lišenim slobode u državi odašiljanja, tako je nemerljiva i šteta koju ova lica trpe usled propuštanja državnih službenika da ih informišu o tom njihovom pravu. Iz tog razloga neophodno je obezbediti odgovarajuće preispitivanje osude i kazne u slučajevima kada je načinjen takav propust. Takvo preispitivanje naročito je važno u situacijama kada su lica čija su prava povređena osuđena na izuzetno teške kazne, kao što je smrtna kazna koja je i dalje zastupljena u pravnom sistemu SAD-a.

Međunarodna tela jasno su ukazala na potrebu da se takva praksa izmeni, odnosno da SAD usklade svoje posupanje u unutrašnjem poretku sa obavezama koje su preuzele na međunarodnom planu. Čini se da je tako nešto moguće postići pre svega na dva načina. Najpre, na preventivnom planu, potrebno je edukovati državne službenike o njihovoj obavezi da svakog stranog državljanina prilikom lišenja slobode informišu o njegovom pravu da o tome bude obavešten njegov konzulat. Zatim, u slučaju da je propust već učinjen i lice osuđeno, potrebno je pružiti odgovarajući delotvorni pravni lek koji se ogleda u tome da kompetentan sudski autoritet ponovo ispita čitav slučaj te donese novu odluku uzimajući u obzir takvu povredu prava koje ima za cilj da licu lišenom slobode u stranoj državi omogući pravično suđenje.

Američki sudovi nisu pokazali spremnost da omoguće reviziju i preispitivanje osude i kazne u slučajevima povrede prava na obaveštenje konzulata, pokazujući tako da nema pravnog leka za povredu tog prava. Takvo svoje postupanje pravdali su različitim pravnim argumentima, pozivajući se prevashodno na svoja unutrašnja pravna pravila. Na taj način, onemogućili su delotvorno sprovođenje kako same Konvencije tako i presuda Međunarodnog suda pravde.

Tako dolazimo do zaključka da, uprkos tome što Ustav SAD-a svečano proglašava međunarodne ugovore “vrhovnim pravom zemlje”, navedeni primeri jasno ukazuju da uz pomoć raznih pravnih konstrukcija, domaće sudije uspevaju da obezbede primenu svojih unutrašnjih pravnih normi koje onemogućavaju realizaciju međunarodnih ugovora. U konkretnom slučaju, izbegavanje realizacije norme međunarodnog prava posebno je problematično jer ona pruža zaštitu stranom državljaninu kao individui, te se zanemarivanjem ove međunarodne obaveze, vređa posebno pravo koje je stranim državljanima dato kako bi im se pružilo pravično suđenje. U konačnom ishodu, usled međusobne povezanosti i nedeljivosti ljudskih prava, takva povreda može dovesti i do ugrožavanja elementarnog prava

na život. Na taj način, povreda jedne međunarodnopravne norme, koja potiče iz Konvencije, prevashodno namenjene regulisanju odnosa između država, predstavlja povredu čitavog niza međusobno povezanih prava pojedinca.

Bibliografija

- Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgment, I. C. J. Reports 2004.
- Bečka konvencija o konzularnim odnosima (Vienna Convention on Consular Relations), Beč, 24. april 1963, United Nations Treaty Series Nos. 8638-8640, vol. 596, p. 262; "Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi", br. 5/66.
- Burks, Amanda E., "Consular Assistance for Foreign Defendants: Avoiding Default and Fortifying a Defense", *Capital Defense Journal*, vol. 14, iss. 1, 2001.
- Cançado, Trindade Antônio Augusto, "The Humanization of Consular Law: The Impact of Advisory Opinion No. 16 (1999) of the Inter- American Court of Human Rights on International Case-law and Practice", *Chinese Journal of International Law*, vol. 6 iss. 1, 2007.
- "Foreign Nationals and the Death Penalty in the US", Death penalty information center, dostupno na: <http://www.deathpenaltyinfo.org/foreign-nationals-and-death-penalty-us#background>, 30/7/2014.
- Hoppe, Carsten, "Implementation of LaGrand and Avena in Germany and the United States: Exploring a Transatlantic Divide in Search of a Uniform Interpretation of Consular Rights", *The European Journal of International Law*, vol. 18 no. 2, 2007.
- Kreća, Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2014.
- LaGrand (Germany v. United States of America), Judgment, I. C. J. Reports 2001.
- Levit, Janet Koven, "Sanchez-Llamas v. Oregon V: The Glass is Half Full", *Lewis & Clark Law Review*, vol. 11, no.1, 2007.
- Marks, Taryn, "The Problems of Self-Execution: Medellín v. Texas", *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy Sidebar*, vol. 4, 2009.
- Milisavljević, Bojan, "Iscrpljenje unutrašnjih pravnih sredstava kao uslov za primenu diplomatske zaštite u međunarodnom pravu", *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. LX, br. 1, 2012.
- Paunović, Milan, Krivokapić, Boris, Krstić, Ivana, *Međunarodna ljudska prava*, Beograd, 2013.
- Quigley, John, "Avena and other Mexican Nationals (Mexico v United States of America), Must Court Block Executions because of a Treaty?", *Melbourne Journal of International Law*, vol. 5, no. 2, 2004.
- Schabas, William, *The Abolition of the Death Penalty in International Law*, Third Edition, Cambridge University Press, Cambridge - New York, 2002.
- Shaw, Malcom, *International Law*, Cambridge University Press, Cambridge - New York, 2008.

- Sheik, Mani, "From Breard to Medellin: Supreme Court Inaction or ICJ Activism in the Field of International Law", 94 *California Law Review*, 2006.
- Supreme Court of the United States, *Medellin v. Texas*, October Term, 2007, Syllabus, Slip Opinion.
- Supreme Court of the United States, *Sanchez-Llamas v. Oregon*, Certiorari to the supreme court of Oregon, No. 04-10566, Decided June 28, 2006, Syllabus.
- The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law, Advisory Opinion OC-16/99, October 1, 1999, Inter-Am. Ct. H.R. (Ser A) No. 16 (1999).
- Tranel, Adrienne M., "The Ruling of the International Court of Justice in the Avena and Other Mexican Nationals: Enforcing the Right to Consular Assistance in U.S. Jurisprudence", *American University International Law Review*, vol. 20, iss. 2, 2005.
- Vázquez, Carlos Manuel, "The Four Doctrines of Self-Executing Treaties", *American Journal of International Law*, vol. 89, 1995.
- Vienna Convention on Consular Relations (*Paraguay v. United States of America*), Provisional Measures, Order of 9 April 1998, I. C. J. Reports 1998.

Andrijana MIŠOVIĆ

THE APPLICATION OF ARTICLE 36 OF THE VIENNA CONVENTION ON CONSULAR RELATIONS IN THE UNITED STATES PRACTICE

ABSTRACT

The principal subject discussed in this paper is the Article 36 of the Vienna Convention on Consular Relations, that grants the right to foreign nationals who are arrested or detained to have their consulate notified, while the receiving state, on the other hand, is committed to make due effort, so as to allow such individuals to exercise their right. Therefore, the duty assumed by the signatory states to the Convention is to secure this right for both other signatory states and individuals that this Article is essentially intended to protect. In practice, however, the United States of America have failed to respect this duty, which can pose a problem particularly in such cases when a foreign national is sentenced to death. The protectionist attitude of US courts towards US norms represents not only the failure to perform the assumed duty with respect to other states, but it is a major setback when it comes to respect of human rights.

Key words: Vienna convention on consular relations, United States, Avena, death penalty, right to life.